УДК 378.016:781 https://doi.org10.31652/3041-1017-2024(3)-13

ТЕМБРОВО-ОРКЕСТРОВЕ ІНТОНУВАННЯ ЯК КАТЕГОРІЯ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Ярослав Новосадов

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

Анотація

Однією з найбільш важливих характеристик музичного звуку, що визначає індивідуальність виконавського стилю та звучання інструменту є тембр. У статті розкрито питання темброво-оркестрового інтонування, як одного з ключових засобів формування художнього мислення у здобувачів вищої осві-ти. Визначено, що темброво-оркестрове інтонування є комплексним понят-тям, що взаємодіє між різними музичними елементами й вимагає від викона-вців не лише технічної досконалості, а й власного бачення музичного твору. Зазначено, що одним із ключових аспектів темброво-оркестрового інтону-вання є його роль у формуванні слухових уявлень. Здобувачі вищої освіти роз-вивають здатність до аналітичного сприйняття музичних тембрів, інтона-цій, їх поєднань. Завдяки цьому вони навчаються інтонувати власне звучання в загальну оркестрову палітру, що в свою чергу є одним з ключових досягнень у художній виразності.

У статті розглянуто дослідженння в галузі педагогіки та музикознавства, проаналізовано роботи науковців, які вивчали проблему формування на-вичок темброво-оркестрового інтонування.

Окремо розглянуто методи формування навичок темброво-оркестрового інтонування здобувачів освіти мистецьких факультетів педа-гогічних університетів.

У статті запропоновано різноманітні форми роботи для формування навичок темброво-оркестрового інтонування серед яких: основні, такі як, аналіз нотного матеріалу, різноманітні форми роботи з оркестром, запро-поновані новітні інформаційно-комунікативні технології.

Наголошено на тому, що навички темброво-оркестрового інтонування допомогають досягати збалансованого та гармонічного звучання оркестру, де кожен інструмент є невід'ємною частиною загального оркестрового по-лотна. У статті зауважено, що темброво-оркестрове інтонування є не лише технічним, а насамперед творчим процесом, який формує музиканта як особистість.

Ключові слова: мистецтво, культура, освіта, технології, віртуальна реальність, музей, проєкт.

© 2024 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

UDC 378.016:781 https://doi.org10.31652/3041-1017-2024(3)-13

TIMBRO-ORCHESTRIAL INTONATION AS A CATEGORY OF ART EDUCATION

Yaroslav Novosadov

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine

Abstract

One of the most important characteristics of musical sound, which determines the individuality of the performance style and sound of the instrument, is the timbre. The article reveals the issue of timbre-orchestral intonation as one of the key means of forming artistic thinking in students of higher education. It was determined that timbre-orchestral intonation is a complex concept that interacts between various musical elements and requires from the performers not only technical perfection, but also their own vision of the musical work. It is noted that one of the key aspects of timbre-orchestral intonation is its role in the formation of auditory perceptions. Students of higher education develop the ability to analytically perceive musical timbres, intonations, and their combinations. Thanks to this, they learn to intonate their own sound into the general orchestral palette, which in turn is one of the key achievements in artistic expressiveness. The article examines research in the field of pedagogy and musicology that addressed the topic of timbre-orchestral intonation skills as domestic. Methods of formation of timbre-orchestral intonation skills of students of art faculties of pedagogical universities are considered separately. The article offers various forms of work for the formation of timbre-orchestral intonation skills, including: the main ones, such as the analysis of sheet music, various forms of work with the orchestra, and the latest information and communication technologies. It is emphasized that the skills of timbre-orchestral intonation help to achieve a balanced and harmonious sound of the orchestra, where each instrument is an integral part of the overall orchestral fabric. The article emphasizes that timbre-orchestral intonation is not only a technical, but primarily a creative process that forms a musician as a person.

Keywords: timbre; orchestra; intonation; skills; pedagogy.

© 2024 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Постановка наукової проблеми. Сучасна мистецька освіта має на меті не лише технічну підготовку виконавців гри на музичних інструментах, а й формування художнього мислення. Важ-ливою категорією у формуванні професійних компетенцій в музичній освіті є навички темброво-оркестрового інтонування. Адже, процес інтеграції новіт-ніх технологій значно розширює уявлення про темброво-оркестрове інтону-вання та розкриває його як багатогранний процес, що виходить за межі сучас-них уявлень про звук, ритм, мелодію та інші складові музичної системи. По-няття темброво-оркестрове інтонування є важливою категорією в музичній освіті, яка вивчає взаємодію різних інструментів в оркестровому складі, ура-ховуючи їхні темброві характеристики. Одним із ключових аспектів, який за-безпечує глибше розуміння музики та її інтерпретацію, є інтонування.

У традиційній музичній педагогіці та музикознавстві поняття інтонації та інтонування зазвичай розглядають як здатність точно відтворювати мелодичні структури. Проте в сучасних умовах усе більше уваги приділяють не лише мелодичному, а й тембровому аспекту інтонування, особливо в оркестровому виконанні. Навички темброво-оркестрового інтонування виступають ключо-вим елементом професійної підготовки музикантів, оскільки потребують не лише технічної майстерності, а й уміння слухати, аналізувати й творчо підхо-дити до виконання музичних творів.

Актуальність теми зумовлена потребою до розширення понять тембро-во-оркестрового інтонування, оскільки підхід до інтерпретації музичних тво-рів потребує від виконавців розуміння тембрових особливостей не тільки сво-го інструменту, але й інструментів інших учасників ансамблю або оркестру. У зв'язку з цим виникає необхідність у детальному вивченні темброво-оркестрового інтонування як процесу, що охоплює технічні та художні аспек-ти музичної діяльності. У цій статті розглядаємо поняття темброво-оркестрового інтонування, його місце та роль у сучасній мистецькій освіті, а також методи його викладання в закладах вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. свідчить про те, що все частіше поняття темброво-оркестрового інтонування стає предметом зацікавленості в контексті музичної освіти, а педагоги та дос-лідники звертають усе більше уваги на значення тембру, як провідного елеме-нту у формуванні виконавської майстерності.

Дуальність поняття «темброво-оркестрове інтонування» зосереджена на двох складових – тембрі та оркестрі. «Тембр (франц. – tembr) – забарвлення звук; одна з ознак музичного звука, поряд з висотою, силою і тривалістю» [7, с. 268]. Ю. Юцевич зазначає, що за звуками однієї висоти та однієї сили гуч-ності можна за тембром впізнати різні інструменти, видобуті різним способом чи з різною артикуляцією [7, с. 268]. За визначенням автора, «на тембр істот-ний вплив має інтенсивність обертонів, що є джерелом звуку, матеріал, з яко-го створений музичний інструмент, резонатори, якість середовища [7, с. 268]. Як зазначає С. Шип, «якщо у звуку вирізняються низькі обертони, – тембр має щільний, густий, темнуватий відтінок. Якщо ж у частотному спектрі до-мінують обертони верхнього регістру, то звук при тій же основній частоті на-бирає світлого й водночас яскравого тембрового забарвлення» [6, с. 47].

Багато дослідників наголошують на тому, що тембр є важливою естети-чною категорією, яка має глибокий уплив на інтерпретацію музичного твору. Автори підкреслюють, що тембр вимагає від виконавця не тільки технічної підготовки, але й уміння творчо підходити до інтерпретації музичного твору, що є важливим компонентом у навчанні майбутніх музикантів. Ж. Н. ван дер Вейда в книзі «Музика XX століття» зазначає, що «тембр – комплексне по-няття (часто визначається як сукупність трьох параметрів: висоти, тривалості, інтенсивності), спрямоване на злиття звучання всіх компонентів у слуховій сутності. Тембр визначає звукове, реальне або віртуальне джерело» [8, с. 23].

Вітчизняні музикознавці розуміють психологічну природу музичного мистецтва та використання тембро-динамічних ефектів, як терапевтичних за-собів (Г. Побережна, Л. Кияновська, О. Олексюк, О. Самойленко та ін.). Та-кож науковці С. Адлер, Ю. Грібінєнко досліджують інтерпретаційний потен-ціал тембру в оркестрових творах.

У теорії музики тембр зазвичай розглядають разом з висотою, гучністю і тривалістю звука, як його особлива характеристична властивість. Учені-музиканти вважають, що за допомогою тембру слух розмежовує звуки різних

© 2024 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

інструментів, джерел звучання навіть при однаковій висотній, динамічній ха-рактеристиці [3].

Аналіз останніх публікацій свідчить про те, що темброво-оркестрове ін-тонування займає важливе місце в сучасній музичній освіті. Тембровий аспект виконавства поступово набуває все більшого значення, стаючи невід'ємною частиною навчання молодих музикантів. У сучасній музичній педагогіці про-понують нові підходи до викладання темброво-оркестрового інтонування, які включають інноваційні методики та використання цифрових технологій.

Мета статті – виявити різноманітні аспекти формування навичок темброво-оркестрового інтонування.

Виклад основного матеріалу. «У музичній практиці, починаючи з XX століття, роль тембру значно зростає. У новому відчутті звука як макрозвука тембр стає домінуючим засобом вира-зності, координує й підпорядковує собі інші елементи» [1, с. 141]. Варто від-значити, що саме у практиці музичного мистецтва кінця XX – початку XXI учені спостерігають трансформаційні процеси її складових елементів. Зокре-ма, «жанрово-стильові модифікації, розширення діапазону виражальних за-собів» [8, с. 56]. Нові принципи гри на музичних інструментах стали звичним явищем цього періоду. Зокрема, «з виникненням авангарду в мистецтві XX століття, флейта продемонструвала невідомі раніше можливості класичного інструменту» [5, с. 226]. Новації торкнулись і пошуків підходів мистецької освіти. У контексті цього, додаткового вивчення потребує проблема тембро-во-оркестрового інтонування.

Темброво-оркестрове інтонування є комплексною категорією, що охо-пює важливі аспекти виконавської та педагогічної діяльності. Підготовка ба-калаврів музичного мистецтва безпосередньо пов’язана з оркестровою діяль-ністю, а значить із темброво-оркестровим інтонуванням. Робота над музич-ною композицією обумовлена специфікою його відтворення, формою, засо-бами музичної виразності. Виконавець оперує узагальненими образами, кори-стується усталеними процесами, що притаманні відповідній музичній компо-зиції. Під час повторного відтворення композицій техніка виконання є автома-тичною. Виходячи з цього, можна констатувати, що навички є автоматизова-ною дією, які допомагають виконанню музичного твору. Тож, саме навички є основою виконавства та професійної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва. Г. Косенко в дослідженні, присвяченому тембровій семантиці аль-та зазначає, що звучання інструмента має «одухотворення» через творчу сві-домість виконавця [2].

На відміну від традиційного підходу до інтонування, який переважно зо-середжується на точному відтворенні звуковисотності, навички темброво-оркестрового інтонування враховують додаткові елементи, такі як тембр, ди-наміка, артикуляція та інтерпретація музичного матеріалу в контексті ансамб-левого або оркестрового виконання.

Тембр є фундаментальною характеристикою музичного мистецтва. Саме завдяки тембру, слухач може розпізнавати той чи той інструмент, а також створює унікальну для кожного виконавця звукову палітру. Кожен з інстру-ментів в оркестрі має свою певну темброву функцію, яка, отже, доповнює та розширює загальне звучання колективу. Звучання оркестру чи ансамблю та-кож залежить від рівня володіння виконавцем тембровими відтінками.

Темброво-оркестрове інтонування є одним з ключових аспектів у підго-товці професійних музикантів. Навички темброво-оркестрового інтонування стають точкою дотику між теоретичними та практичними знаннями для ком-плексного підходу до виконання музики. Майбутні виконавці мають не лише технічно виконувати музичні зразки, а й розуміти специфіку кожного інстру-мента та його звучання в ансамблі чи оркестрі.

Умовно формування навичок темброво-оркестрового інтонування можна розділити на декілька етапів. Початковий етап – це ознайомлення здобувачів вищої освіти з основами поняття «темборового слуху», яке включає в себе аналітичне сприйняття звучання музичних інструментів.

Наступним етапом є залучення здобувачів вищої освіти до практичних занять, де вони зможуть реалізувати свої теоретичні знання під час виконання в ансамблі чи оркестрі. Цей етап є надзвичайно важливим, оскільки здобувачі освіти навчаються працювати в групі, а також намагаються адаптувати зву-чання свого

© 2024 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

інструмента до цілісного звучання музичного твору. «Особливістю інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики є те, що в умовах педагогічного вузу студенти не зорієнтовуються на професійну виконавську діяльність, вона є тільки складовою їх майбутньої педагогічної професії» [4, с. 103]. На етапі залучення здобувачів вищої освіти до практич-них занять важливим є вміння інтонувати не лише мелодичну лінію, а й слід-кувати за тембровим відтінком, що водночас забезпечить гармонійне звучання колективу.

Наступний етап полягає в активній практиці ансамблевої та оркестрової гри. Він є вирішальним для формування навичок темброво-оркестрового інтонування. Здобувачі вищої освіти грають в ансамблях та оркестрах, де кожен музикант має адаптувати своє виконання до вимог колективної гри. Компози-тори часто використовують різноманітні техніки для розвитку тембрової чут-ливості, такі як зміна динаміки, артикуляції або експерименти з різними техні-ками звуковидобування на інструментах.

Формування навичок темброво-оркестрового інтонування у процесі ви-конавської підготовки передбачає використання кількох основних методич-них підходів. Один з них полягає в упровадженні слухових вправ, спрямова-них на розвиток чутливості до тембрових відмінностей між інструментами. Такі вправи можуть охоплювати порівняння звучання різних інструментів або різних технік виконання на одному інструменті. Здобувачам вищої освіти ва-жливо навчитись розрізняти темброві відтінки та вміти інтонувати свої партії відповідно до загального звучання ансамблю або оркестру.

Ще одним методом формування навичок темброво-оркестрового інтону-вання є робота з нотним матеріалом – партитурою. Вивчення партитур дозво-ляє розкрити темброві особливості інструментів в контексті різних стилів та жанрів. Важливо звертати увагу на роль кожного інструмента в різних епізо-дах твору, а також розуміти як зміна тембру впливає на загальне сприйняття твору.

Віднедавна все більше уваги приділяють використанню цифрових техно-логій під час навчання. Використання спеціалізованих програм та симуляторів дозволить здобувачам освіти самостійно експериментувати та вивчати тембри оркестрових інструментів, що так само сприятиме глибшому розумінню тем-брових можливостей оркестру та розширить виконавські навички.

1. Окрім технічних навичок, темброво-оркестрове інтонування також є ва-жливим творчим процесом, що потребує від здобувачів вищої освіти гнучко-сті, чутливості та здатності до імпровізації у рамках оркестрового звучання. Тембр дозволяє виконавцю не лише точно відтворювати музичний текст, але й інтерпретувати його на високому художньому рівні, що особливо важливо в колективній грі. В оркестровій музиці темброва інтерпретація досягається че-рез поєднання різних інструментів, кожен з яких вносить своє унікальне заба-рвлення в загальне звучання колективу. Водночас диригент та оркестранти працюють над тим, аби злагоджено передати ідеї та задум композитора через точність інтонації та гармонійне поєднання тембрів.

Висновки. Навички темброво-оркестрового інтонування є важливим компонентом музи-чної освіти, який охоплює комплексний підхід до виконавської майстерності та художнього осмислення музичного твору. У сучасних умовах викладання музики акцент зміщується з суто технічного інтонування на глибше розуміння ролі тембру в оркестровому виконанні. Це вимагає від здобувачів не тільки майстерного володіння своїм інструментом, але й здатності аналі-зувати та відчувати взаємодію тембрів у складі ансамблю або оркестру. Ана-ліз наукових публікацій дозволяє зробити висновок про те, що питання темб-рово-оркестрового інтонування є актуальним в сьогоденні. Окрім традиційних методів формування навичок темброво-оркестрового інтонування починають також залучатись інноваційні методи та використання цифрових технологій, що вказує на популяризацію цього питання не лише в контексті теоретичної складової.

Таким чином, темброво-оркестрове інтонування варто розглядати як не-від'ємну частину професійної підготовки музикантів, оскільки воно не тільки формує технічні навички, а й сприяє колективній узаємодії та глибшому ро-зумінню музичного мистецтва. Подальші дослідження в цій сфері можуть до-помогти розробити нові методики навчання, які

© 2024 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

відповідатимуть сучасним вимогам музичної освіти та професійної діяльності.

© 2024 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Список використаних джерел

1. Жарков О. М. Подвійна природа тембру в оркестрових творах: інтерпретаційний аспект. Музично-теоретичні концепції: історія і сучасність. Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Вип. 129. Київ, 2020. С. 140-152
2. Косенко Г. Темброва семантика альта як художня метасистема. Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. Харків, 2017. С. 174–187. Вип. 46. URL: http://num.kharkiv.ua/intermusic/vypusk46/vip.46_174-187.pdf
3. Левицька І. М. Розвиток тембрового слуху дітей молодшого шкільного віку в процесі інструментального музикування. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Вип.170. 2018. С. 188-192
4. Мозгальова Н. Г. Основні напрями модернізації інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики. Науковий часопис. Вип.16(21). Київ, 2014. С. 99-104
5. Новосадов Я., Мозгальова Н. Історія становлення флейтового мистецтва. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 14. Вип. 29. Київ, 2023. С. 222–229.
6. Шип С. В. Музична форма від звуку до стилю: навчальний посібник. Київ, Заповіт. 1998. 368 с.
7. Юцевич Ю. Музика: словник-довідник. Тернопіль, 2003. 352 с.
8. Mozgalova, N., & Novosadova, A. GENRE-STYLE INNOVATIONS IN THE OEUVRE OF MODERN UKRAINIAN COMPOSERS. Baltic Journal of Legal and Social Sciences. 4. 2022. P. 56-63. https://doi.org/10.30525/2592-8813-2022-4-7
9. Weid J.-N. von der. La musique du XX siècle. Paris : Hachette, 1992. 382 p.

References

1. Zharkov O.M. Podviina pryroda tembru v orkestrovykh tvorakh: interpretatsiinyi aspekt [The dual nature of timbre in orchestral works: an interpretive aspect]. Muzychno-teoretychni kontseptsiï: istoriia i suchasnist. Naukovyy visnyk Natsionalnoï muzychnoï akademiï Ukraïny imeni P. I. Chayǩovskoho. Vyp. 129. Kyiv, 2020. S. 140-152 [In Ukrainian]
2. Kosenko H. Tembrova semantyka alta yak khudozhnia metasystema. [Timbral semantics of the viola as an artistic metasystem]. Problemy vzaiemodii mystetstva, pedahohiky ta teorii i praktyky osvity. Kharkiv, 2017. S. 174–187. Vyp. 46. URL: http://num.kharkiv.ua/intermusic/vypusk46/vip.46_174-187.pdf [In Ukrainian]
3. Levytska I. M. Rozvytok tembrovoho slukhu ditei molodshoho shkilnoho viku v protsesi instrumentalnoho muzykuvannia [Development of timbre hearing of children of primary school age in the process of instrumental music making]. Naukovi zapysky. Seriia: Pedahohichni nauky. Vyp.170. 2018. S. 188-192. [In Ukrainian]
4. Mozghalova N. H. Osnovni napriamy modernizatsii instrumentalno-vykonavskoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv muzyky [The main directions of modernization of instrumental and performing training of future music teachers]. Naukovyi chasopys. Vyp.16(21). Kyiv, 2014. S. 99-104. [In Ukrainian]
5. Novosadov Ya., Mozghalova N. Istoriia stanovlennia fleitovoho mystetstva [The history of the development of flute art]. Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova. Seriia 14. Vyp. 29. Kyiv, 2023. S. 222–229. [In Ukrainian]
6. Shyp S. V. Muzychna forma vid zvuku do styliu [Musical form from sound to style]: navchalnyi posibnyk. Kyiv,Zapovit. 1998. 368 s. [In Ukrainian]
7. Iutsevych Yu. Muzyka [Music]: slovnyk-dovidnyk. Ternopil, 2003. 352 s. [In Ukrainian]
8. Mozgalova, N., & Novosadova, A. GENRE-STYLE INNOVATIONS IN THE OEUVRE OF MODERN UKRAINIAN COMPOSERS. Baltic Journal of Legal and Social Sciences. 4. 2022. R. 56-63. https://doi.org/10.30525/2592-8813-2022-4-7 [In English]
9. Weid J.-N. von der. La musique du XX siècle. Paris : Hachette, 1992. 382 p. [In French

© 2024 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Про автора

Ярослав Новосадов, викладач кафедри музикознавства, інструментальної підготовки та хореографії, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, м. Вінниця, Україна, e-mail: novoyaroslav@gmail.com

About the Author

Yaroslav Novosadov, teacher of the department of musicology, instrumental training and choreography, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine, Vinnytsia, Ukraine, e-mail: novoyaroslav@gmail.com

© 2024 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)